

מדת בדת

לע"נ הגה"ק ר' אהרן בן רבי יששכר דב רוקח זיע"א
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 213 פרשת ואתחנן תשע"ו

בבא קמא פ-פו

שיעור חזק היזמי בדרך קצרה

לכאורה איך כותבים בשבת בקניית בית בא"י יש לומר כדברי רבא שאומר לנכרי ועושה, ואף שאמירה לנכרי הוא איסור שבות אך התירו משום ישוב א"י, ואמר ר"ש בר נחמני בשם ר' יונתן שמי שלוקח עיר בא"י כופים אותו לקנות לה דרך מד' רוחותיה משום ישוב א"י.

דף פא יהושע התנה עשרה תנאים: שירעו בחורשות וילקטו עצים משדות פרטיים ומותר ללקט עשבים בכל מקום מלבד תלתן, ומותר לקטום נטיעות בכל מקום מלבד גרופיות של זית, ומעיין שיוצא בתחילה מותר לבני העיר להסתפק ממנו, ומותר לדוג בחכה בכנרת ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד ספינה, ומותר להפנות אחרי גדר אף שהיא מלאה כרכום, ומותר ללכת בשבילי רשות עד שתוד רביעה שניה, ומסתלקים לצדי דרכים מפני יתדות הדרכים, ומי שתועה בין הכרמים מותר לו לחתוך זמורות ולעלות ולרדת עד שימצא את הדרך, ומת מצוה קונה מקומו.

רב פפא מבאר שלרעות בחורשין מדובר דוקא בהמה דקה ביער גס אך דקה ביער דק וגסה אף ביער גס לא, וכ"ש שאסור בהמה גסה ביער דק. מותר ללקט עצים דוקא צמחים היזמי והיגי אך שאר עצים לא וגם מה שהתירו זה רק במחורב אך בתלוש שכבר טרח בעה"ב אסור ומה שמותר מחובר זה רק לח אך לא יבש שדעת בעה"ב עליהם לבעירה ומותר בתנאי שלא ישרש.

מלקטים עשבים בכל מקום מלבד תלתן משמע שטוב לתלתן שיש בו עשבים ולכאורה שנינו לענין כלאיים שאם עלו עשבים עם התלתן לא מחייבים אותו לעקרם, ורב ירמיה מחלק שאם צריך את זרע התלתן העשבים מזיקים לו אך אם צריך לאכול פירותיו העשבים טובים לו שהם מרככים אותו, ועוד יש לחלק שאם צריך עבור בהמה טובים לה גם העשבים, אך מה שצריך לאדם העשבים מזיקים, ורב פפא אומר שאם עשאים כערוגות א"כ זה לאדם ואם גדלים סתם זה לבהמה.

מותר לקטום נטיעה חוץ מבית ר' תנחום ור' ברייסי פירשו בשם זקן אחד שבזית השיעור הוא מביצה, ובקנים וגפנים השיעור הוא מהפקק ומעלה ובשאר אילנות מענפיו הרכים ולא מהקשים ודוקא מחדש שלא עושה פירות ולא מישן שעושה פירות והיינו עמוד ב ממקום שאינו רואה את החמה ולא ממקום שרואה את החמה שכתוב וממגד תבואות שמש.

מותר להסתפק ממעיין היוצא מתחילה אמר רבה בר רב הונא שנותן לו דמים אך אין הלכה כמותו.

מותר לצוד בחכה וברשתות ומכמורות בימה של טבריה, אף שהיא בחלקו של נפתלי, והוא נטל גם מלא חבל חרם בדרום כמו שכתוב ים ודרום ירשה, ר"ש בן אלעזר אומר שבעת הכיבוש מה שתלוש בהרים זה בחזקת כל השבטים אך מה שמחובר הוא בחזקת אותו שבט, ואין שבט שלא קיבל בהר ובשפילה ובנגב ובעמק, שכתוב פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפילה ובנגב ובחוף הים, וכן הוא בשאר כנענים ופריזים שלפניהם שכתוב ואל כל שכניו.

מה שכתוב שנפנה אף בשדה כרכום מבאר רב אחא בר יעקב שמותר ליטול צרור לקינוח, ומוסיף רב חסדא שמותר אף בשבת, מר זוטרא חסידא היה לוקח ומחזיר ואמר למשרתו שישרוק בטיט כמו שהיה קודם.

הולכים בשדה עד רביעה שניה אמר רב פפא שבשדות שלנו אפילו כשירד טל קשה לה הילוך הרגל.

כשהלכו שמואל ורב יהודה בדרך הלך שמואל בצדי דרכים אמר לו רב יהודה וכי התנאי של יהושע הוא אף בבבל אמר לו שמואל שזה גם בחו"ל.

רבי ור' חייא הלכו בצדי דרכים ובא לקראתם ר' יהודה בן נקוסא, אמר רבי לר' חייא מי הוא שמראה גדולה בפנינו אמר לו ר' חייא שמא הוא ר' יהודה בן נקוסא תלמידי שמעשיו הם לשם שמים וכשהגיע אליהם אמרו לו לולא אתה יהודה בן נקוסא היינו מכים אותך במקל ברזל בנידוי.

מי שרואה חברו תועה בכרמים מותר לו לפסג ולהעלותו לעיר או לדרך וכן הוא שתעה מותר לו לפסג ולכאורה מה החידוש בו יותר יש לומר שהוא רואה את חברו והוא יודע להיכן לפסג אך כשהוא תועה בכרם ואינו יודע להיכן לעלות לכאורה יהיה אסור אלא יחפש את הדרך בין המצרים, קמ"ל שמותר אך לכאורה זה דין דאורייתא ששנינו השבת גופו מנין שכתוב והשבתו, יש לומר שמדאורייתא יצטרך לחפש בין המצרים ותקנת יהושע שמותר לפסג.

דף פ הטבח קונה בהמה דקה ושוחט ויכול להשהות בתנאי שלא ישהה את המאוחרת יותר מל' יום.

תלמידי רשב"ג שאלוהו אם מותר לגדל אמר להם מותר, ולכאורה שנינו שלא מגדלים אלא שאלוהו אם מותר להשהות אמר לה מותר ובלבד שלא תצא ותרעה בעדר אלא קושר בכרעי המטה.

חסיד אחד גנח מלבו ואמר הרופאים שינק חלב רותח משחרית לשחרית והביאו לו עז וקשרה בכרעי המטה וינק ממנה משחרית לשחרית, וכשבקרוהו חביריו ראו את העז וחזרו לאחוריהם ואמרו לסטים מזויין בביתו של זה ואנו נכנס אצלו, ובדקו ולא מצאו בו אלא עוון אותה העז וכן כשהוא מת אמר אין בי עוון אלא אותה העז שעברתי על דברי חברי.

ר' ישמעאל אמר שבית אבותיו היו בעלי בתים בגליל העליון וחרבו מפני שהם הרעו בחורשים ודנו דיני ממונות ביחיד ואמנם החורשות היו סמוך לביתם אך היתה שדה קטנה שהעבירו דרך עליה.

רועה שעשה תשובה לא מחייבים אותו למכור מיד אלא מוכר מעט מעט וכן גר שנפללו לו בירושה כלבים וחזירים לא מחייבים אותו למכור מיד אלא ימכור מעט מעט, וכן מי שנדר לקנות בית ולישא אשה בא"י לא מחייבים אותו לקנות מיד אלא עד שימצא את ההוגנת לו, והיתה אשה אחת שכנה ציער אותה ונשבעה שהראשון שירצה לישא אותה היא תנשא לו וקפצו עליה אנשים שאינם מהוגנים וכשבא הענין לפני חכמים אמרו שהיא התכוונה רק להגון לה, וכמו שאין לגדל בהמה דקה כך אין לגדל חיה דקה, ור' ישמעאל אומר שמותר לגדל כלבים כופריים וחתולים וקופים חולדות וסנאים כי הם עשויים לנקר את הבית, ורב יהודה ביאר שחולדות סנאים הם חרצי שרצי ויש אומרים שהיא חרצי ששוקיה קטנות ורועה בין הסנה וקוראים לה שרצי כי קטנים שוקיה.

רב יהודה אומר בשם רב שנוהגים בכבל כא"י לענין בהמה דקה, ורב אדא בר אבהא אמר לרב הונא מי שומר על בהמותיך אמר לו שחובה אשתו שומרת עליהם אמר רב אדא שחובה תקבור בניה ובכל שנותני של רב אדא לא התקיים לרב הונא זרע מחובה, ללישנא כתר א רב הונא אמר בשם רב שבכבל נוהגים בבמה דקה כא"י מהזמן שרב הגיע לבבל.

רב ושמואל ורב אסי הגיעו לסעודת ברית ויש אומרים לסעודת פדיון הבן, ורב לא רצה להכנס לפני שמואל עמוד ב ושמואל לא נכנס לפני רב אסי ורב אסי לא נכנס לפני רב שהיה רבו אמרו מי יכנס אחרון אמרו שמואל יחכה ואח"כ רב ורב אסי וביניהם מי יתאחר, ורב כיבד את שמואל למרות שרב גדול ממנו זה מהמעשה שהוא קילל את שמואל, ובינתיים בא חתול וקטע את ידו של התינוק ויצא רב ודרש שמותר להרוג חתול ואסור לקיימו ואין בו איסור גזל ואין בו חיוב השבת אבידה לבעלים, ולכאורה אם נאמר מותר להרגו פשוט שאסור לקיימו, ויש לומר שהיינו אומרים שמותר להרגו אך עדיין אין איסור לקיימו קמ"ל שאסור, אך קשה שאם אין בו גזל מה התוספת שאין בו השב אבידה לבעלים מבאר רבינא שהחידוש הוא שלא חייבים להשיב את עורו, אך קשה מהברייתא שאמר ר"ש בן אלעזר שמגדלים כלבים כופרים חתולים וקופים חולדות וסנאים כי הן עשויים לנקר את הבית יש לומר שלבן מסיק אך שחור מותר אך קשה מהמעשה של רב ששם היה שחור, יש לומר שהוא הוזהר בכו של לבן אך רבינא הסתפק בשחור בן לבן יש לומר שהוא הסתפק בשחור בן לבן בן שחור והמעשה של רב היה בשחור בן לבן בן לבן.

ר' אחא בר פפא אמר בשם ר' אבא בר פפא בשם ר' אדא בר פפא, ויש אומרים שרב אבא בר פפא אמר בשם ר' חייא בר פפא בשם ר' חנינא בר פפא שמתריעים על נזק של חיכוך שחין בשבת, ודלת שננעלה על אדם לא תפתח במהרה, ומי שקונה בית בא"י מותר לכתוב אונו אף בשבת, ויש להקשות ששנינו שבשאר פורעניות המתרגשות על הציבור כגון חיכוך חגב זבוב צרעה ויתוש ושילוח נחשים ועקרבים לא מתריעים אלא צועקים, יש לחלק שמדובר שם בלח אך יבש חמור מלח, שריב"ל אמר שהשחין שהקב"ה הכה במצרים היה לח בחוץ ויבש בפנים, שכתוב ויהי שחין אבעבועות פורח באדם ובבהמה.

דלת שננעלה לא תפתח במהרה ביאר מר זוטרא שמדובר בסמיכה, ורב אשי מבאר שכל מי שמריעים לו לא במהרה מטיבים לו, ורב אחא מדפתי אומר שלעולם לא מטיבים לו אך אין זה נכון אלא שרב אחא מדפתי דיבר על עצמו.

תקנת יהושע שמת מצוה קונה מקומו, ולכאורה שנינו שמי שמצא מת מצוה המוטל בדרך רה"ר יפנה לימין הדרך או לשמאלה ואם היה צד אחד שדה בור וצד אחד שדה ניר יפנה לשדה בור ואם אחד שדה ניר ואחד שדה זרע יפנה לשדה ניר ואם שתיים היו בורות או נירות או שתיים זרועות יפנה למקום שירצה ורב ביבי מבאר שמדובר שמצא על המיצר שכיוון שמותר לפנותו ממילא יפנהו להיכן שירצה.

לכאורה כבריייתא מנו אחד עשר תנאים, יש לומר שתקנת מהלכים בצדי הרכים זה תקנת שלמה, ששנינו שאם כלו פירותיו מהשדה ומונע בני אדם להכנס בשדהו מה אומרים עליו מה הנאה יש לו ומה מזיקים אותו הבריות ועליו נאמר מהיות טוב אל תקרי רע ואמנם אין פסוק בלשון זו אלא הכוונה לפסוק אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות.

לכאורה יש עוד תקנות, ששנינו שר' יהודה אמר שאדם יכול להוציא זבלו לרה"ר בשעת הוצאת זבלים וצוברו כל ל' יום כדי שישופו אותו רגלי אדם ובהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ, ועוד שנינו שר' ישמעאל בן ר' יוחנן בן ברוקה אמר שיש תנאי ב"ד שירד אדם לשדה חבירו ויקוף שוכו של חבירו להציל את נחיל דבוריו ויתן לו דמי שוכו, ועוד תנאי בחבית דבש שנשברה שישפוף יינו ויציל דבש של חבירו ויטול דמי היין מדמי הדבש, וכן תנאי ב"ד שיפרק עציו ויטען ששתנו של חבירו ויטול דמי העצים מדמי הפשתן שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ, ויש לומר שהבריייתא של י' תנאים היא לכונ"ע ולא מנו מה שהוא דעת יחיד.

דף פב אך קשה שר' אבין אמר בשם ר' יוחנן שבין אילן שנוטה לשדה חבירו ובין אילן שסמוך למצר יביא ביכורים ויקרא שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ, אלא י' תנאים הם לא בריתא אלא דברי ריב"ל, וכן שנה רב גביהה מבי כתיל שר' תנחום ור' ברייט שנו בשם זקן אחד שהוא ריב"ל.

עזרא תיקן י' תקנות: שיקראו במנחה בשבת ובשני וחמישי, ודנים בשני וחמישי, ולכבס בחמישי בשבת, ולאכול שום בערב שבת, ושאשה תשכים לאפות ושאשה תלבש סינר ושתחפוץ קודם טבילתה, ושרוכלים יחזרו בעיירות, ושבעלי קרי יטבלו.

לכאורה התקנה של קריאה בשני וחמישי זה קודם לעזרא שכתוב וילכו שלושת ימים במדבר ולא מצאו מים ודורשי רשומות דרשו שאין מים אלא תורה, שכתוב הוי כל צמא לכו למים וכיוון שהלכו שלושה ימים ללא מים הם התלוננו ולכן תקנו הנביאים שביניהם שיקראו בשבת ויפסיקו יום א' ויקראו בשני ויפסיקו יום ג' וד' ויקראו בחמישי ויפסיקו ביום ו' נמצא שלא לנו ג' ימים ללא תורה, יש לומר שהתקנה הראשונה היא שקרא אדם אחד ג' פסוקים או ג' בני אדם ג' פסוקים כנגד כהנים לויים וישראלים, ועזרא תיקן שיקראו ג' אנשים ועשרה פסוקים כנגד עשרה בטלנים.

דנים בשני וחמישי שאז מצויים האנשים לקרוא בס"ת.

אכילת שום בער"ש היא משום עונה, שכתוב אשר פרו יתן בעתו ורב יהודה או ר"נ או רב כהנא או ר' יוחנן אמרו שזה נאמר על המשמש מיטתו בער"ש לער"ש.

נאמרו ה' דברים בשום: שמשביע, ומחמם הגוף, ומצהיל פנים, ומרבה זרע, והורג כינים בבני מעיים, ויש אומרים שמכניס אהבה ומוציא קנאה.

תקנו שאשה תשכים לאפות שתהיה פת מצויה לעניים.

תקנו שאשה תחגור בסניר מפני צניעות.

לכאורה תקנת חפיפה היא מדאורייתא ששנינו ורחץ את בשרו במים שלא יהיה חפיצה בין בשרו למים, ומאת לומדים לדבר הטפל לבשרו והיינו שער, ויש לומר שמדאורייתא מספיק לבדוק שלא יהיה קשרים או שלא יהיה דבר מאוס **עמוד ב** אך תקנת עזרא גם חפיפה במסרק.

תקנו שיחזרו רוכלים בעיירות כדי שיהיה מצויים תכשיטים לנשים כדי שלא יתגנו על בעליהם.

לכאורה טבילה לבעל קרי הוא מדאורייתא, שכתוב ואיש כי תצא ממנו שכתב זרע ורחץ את בשרו במים, יש לומר שמדאורייתא צריך רק לתרומה וקדשים ועזרא וישראלים וישראלים יתקן אך לדברי תורה.

עשרה דברים שצונו בירושלים: שלא נחלט בה בית כבתי ערי חומה, ולא מביאה עגלה ערופה ולא נעשית עיר הנדחת, ואין בה טומאת נגע, ולא מוציאים בה זיזים וגזוזטאות, ולא עושים בה אשפתות, ולא עושים בה כבשונות, ולא עושים בה גינות ופרדסים חוץ מגינות ורדים שהיו בה מימות נביאים הראשונים, ולא מגדלים בה תרנגולים, ולא מלינים בה מת, לא נחלט בית שכתוב וקם הבית אשר לו חומה לצמיתות לקונה אותו לדורותיו וירושלים לא התחלקה לשבטים, ולכן גם לא מביאה עגלה ערופה שכתוב כי ימצא חלל באדמה אשר ה' אלוקיך נותן לך נחלה לרשתה וירושלים לא התחלקה לשבטים, ולכן לא נעשית עיר הנדחת שכתוב עריך, ולא מטמאה בנגע שכתוב ונתתי צרעת בבית ארץ אחזותכם, ולא מוציאים בה זיזים וגזוזטאות שלא

להרבות אהל טומאה וגם כדי שלא יזקו עולי רגלים, לא עושים אשפתות שלא ירבו שקצים ולא עושים כבשונות בגלל העשן ולא גנות ופרדסים משום סרחון של זבל ועשבים רעים, ולא תרנגולים מפני הקדשים, ולא מלינים מת למדו מקבלה.

בעת המצור של בני חשמונאי זה על זה היו אנשי הורקנוס בפנים ואנשי אריסטובלוס בחוץ וכל יום שלשלו להם קופה של דינרים והחזירו להם כבשי התמיד, ואמר זקן אחד שהיה בקי בחכמת יונית שכל עת שעסוקים בעבודה לא ימסרו בידכם ולמחרת כששלשלו דינרים העלו להם חזיר וכשהגיע לחצי החומה נעץ בה צפרניו ונזעזעה א"י ת' פרסה על ת' פרסה ואז אמרו ארור האיש שיגדל חזירים וארור האדם שילמד את בנו חכמת יונית ועל שעה זו שנינו שבא העומר מגנות צריפין ושתי הלחם מבקעת עין סוכר.

לכאורה לא נאסרה יונית ששנינו שרבי אמר שבא"י אין סיבה לכתוב לשון סורסי,

דף פג אלא או לשון הקודש או יונית, ור' יוסי אמר בבבלי אין סיבה ללשון ארמית אלא לשון הקודש או פרסית, ויש לומר שחכמת יונית נאסרה אך לשון יונית מותרת אך לכאורה שנינו שרבי יהודה אמר בשם שמואל בשם רשב"ג על הפסוק עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי שבבית אביו היו אלף ילדים וחמש מאות למדו תורה וחמש מאות למדו יונית ולא נשאר מהם מלבדי כאן וכן אחי אבי בעסאי, א"י הותר ללמוד חכמת יונית, ויש לומר שלבית ר"ג התירו כיוון שהיו קרובים למלכות, וכמו ששנינו שתספורת קומי היא מדרכי האמורי ובכ"ז התירו לאבטלמוס בן ראובן להסתפר קומי שהיה קרוב למלכות והתירו לבית ר"ג ללמוד חכמת יונית שהיו קרובים למלכות.

שנו כבריייתא שלא יגדל כלב אלא א"כ הוא קשור בשלשלת ובעיר הסמוכה לספר מותר לגדלו וקושרו ביום ומתירו בלילה, ושנינו שאמר ר' אליעזר הגדול שהמגדל כלב כמגדל חזירים ונ"מ שיעמוד עליו בארור, ורב יוסף בר מניומי אמר בשם ר"נ שבבבלי היא כעיר הסמוכה לספר והסבירו שמדובר על נהרדעא.

ר' דוסתאי מבירי ביאר את הפסוק ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל שאין השכינה שורה על ישראל כשהם פחות מב' אלפים וב' רבבות ואם היה חסר אחד אך היתה אשה מעוברת ביניהם וראויה להשלים ונבח בה כלב והפילה עובריה נמצא שהוא גרם שתסתלק השכינה מישראל.

אשה אחת עלתה לאפות בבית אחד ונבח בה כלב ואמר לה בעליו שלא תפחד ממנו שניבוי נלקחו אמרה לו קח טובתך שהיא זרוקה על הקנים שכבר נעקר הוולד ממקומו.

לא פורסים מצודות ליונים אלא א"כ רחוקים ל' ריס יש להקשות וכי הם הולכים רחוק כל כך והרי שנינו שמרחיקים את השוכך מהעיר חמישים אמה משמע שאינן מגיעות רחוק יותר, ואבוי מבאר שאמנם הן שטות הרבה אך כריסם מתמלאת בנ' אמה, אך לכאורה יש להוכיח שהן שטות יותר מל' ריס שכתוב שבישוב לא יפרוס מצודה אף ק' מיל, ורב יוסף מבאר שם שמדובר בישוב כרמים ורבה מבאר בישוב שובכים אך לכאורה נרחיק מצד השובכים עצמם, יש לומר שמדובר בשל עכו"ם או בשל הפקר או שהן שלו.

עמוד ב

פרק החובל

משנה החובל בחבירו חייב על ה' דברים: נזק צער ריפוי שבת ובושת, אם סימא עינו או קטע ידו או שבר רגלו שמים הנזק כאילו הוא עבד הנמכר בשוק כמה היה יפה וכמה הוא יפה עכשיו, בצער, אם כואו בשפוד או בכסמך גם בצפרנו שאין עושה שם חבורה, שמים כמה אדם רוצה להצטער כך. ריפוי שחייב לרפאותו ואם עלו בו צמחים מחמת המכה חייב ואם עלו לא מחמת המכה פטור ואם התרפאה המכה כל צרכה אינו חייב יותר ברפואה, בשבת שמים כאילו הוא שומר קישואים שהרי כבר קיבל דמי ידו ורגלו, בבושת שמים לפי המביש והמתביש. **גמרא** אין ללמוד בפסוק עין תחת עין ממש כמו ששנינו יכול סימא עינו נסמא עינו קטע ידו נקטע ידו שבר רגלו נשבור רגלו יש ללמוד מההקש מכה אדם למכה בהמה שכמו ששם מדובר בתשלומין כך בעין מדובר בתשלומים, ואם יש פירכא נלמד מהפסוק לא תקחו כפר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות שדוקא לנפש רוצח לא לוקחים אך לוקחים לראשי אברים שאינם חוזרים, אין לומר שהכוונה לפסוק מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת, שהרי זה מדובר באופן שהמכה חייב מיתה, אלא מהפסוק מכה בהמה ישלמנה נפש תחת נפש וסמוך לזה הפסוק כאשר יתן מום באדם כאשר עשה כן יעשה לו, אך שם לא כתוב מכה אלא יש ללמוד גזירה שוה הכאה הכאה שכמו שבבהמה מדובר בתשלומים כך באדם מדובר בתשלומין, אך קשה שכתוב ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת, ויש לומר שמדובר שמשלם ממון ואין לומר במיתה ממש שהרי הוקש למכה בהמה, ועוד שכתוב אח"כ כאשר יתן מום באדם כן יתן בו ושם מדובר בממון, ומה שאומר התנא שיש פירכא הכוונה שמדוע לומדים ממכה בהמה

שנלמד ממכה אדם, ויש לומר שעדיף ללמוד נזקין מנזקין ולא ממיטה אך מצד שני עדיף ללמוד אדם מאדם ולא אדם מבהמה, לכן מביאה הברייתא פסוק נוסף לא תקחו כפר לנפש רוצח שרק לרוצח לא לוקחים כופר אך לוקחים כופר לראשי אברים שאינם חוזרים, אך קשה שמהפסוק של לא תקחו לומדים שלא עושים באדם שני עונשים גם מיטה וגם ממון, אך יש לומר שזה ניתן ללמוד מכדי רשעתו שמחייבים רק על רשעה אחת ולא על שתי רשעות, אך לכאורה צריך ללמוד משם שלא לוקחים ממון ופוטרים את הרוצח, אך יש לומר שלפטור את הרוצח היה ניתן לכתוב לא תקחו כופר לאשר הוא רשע למות, וכתוב לנפש רוצח ללמד גם שרק לרוצח לא לוקחים כופר אך לוקחים לראשי אברים, ולפי"ז מה שלומדים גם ממכה מכה יש לומר שמלא תקחו היינו אומרים שאם הוא רוצח יכול להפטר על ידי שיוציאו עינו או כספו, קמ"ל שכמו שבמכה בהמה מדובר רק על תשלומים כך במכה אדם עושים רק תשלומין.

ר' דוסתאי בר ינאי למד מסברא שעין תחת עין הוא ממון שאם נאמר שהכוונה ממש א"כ רק כשעינו שוה יוציאו עינו ואם של הניזק היתה קטנה ושל המזיק גדולה זה לא נקרא תחת עין ואין לומר שבמקרה כזה באמת ישלם כי התורה אמרה משפט אחד יהיה לכם משפט שווה לכולם, אך יש לדחות שנאמר שהוא לקח את מאור עיניו לכן ניקח את מאור עיניו,

דף פד שאם לא כן אם קטן בגופו הרג גדול וגדול שהרג קטן איך נהרגנו הרי התורה אמרה משפט אחד יהיה לכם, אלא ודאי הסברא היא שהוא לקח ממנו נשמה לכן יקחו ממנו נשמה, וגם כאן שהוא לקח את מאור עיניו ניקח לו את מאור עיניו.

רשב"י אומר שעין תחת עין זה ממון שאם נאמר ממש א"כ סומא שסימא או קיטע שקטע או חגר שחיגר אחרים לא נקיים בו דין נזק והרי התורה אמרה משפט אחד יהיה לכם משפט שווה לכולם, אך יש לדחות שאין ללמוד אפשר לקיים דין תשלומים משאי אפשר, שאם לא כן טריפה שהרג שלם האם יפטר אלא ודאי כשאפשר לקיים דין הריגה מקיימים וכשאי אפשר לא מקיימים.

אצל ר' ישמעאל למדו מהפסוק כן יתן בו שנתנה הכוונה ממון, אך מה שכתוב ואיש כי יתן מום בעמיתו ודאי אין הכוונה לממון, אלא שלמדו מפסוק מיותר שניתן היה לכתוב כאשר עשה כן יעשה לו וכתוב כן יתן בו שהכוונה לנתנה שהוא ממון, ומה שכתוב בתחילה איש כי יתן מום בעמיתו זה אגב הסיפא שהתורה רצתה לכתוב כן יתן בו.

אצל ר' חייא למדו מהפסוק יד ביד שהכוונה לדבר הניתן מיד ליד והוא ממון, ואין לדרוש כך מרגל ברגל שדרשו מפסוק מיותר שכתוב ועשתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ואם נאמר שהכוונה ממש א"כ מדוע כתוב שוב יד ביד אלא ללמד שהכוונה לממון, ורגל ברגל כתבו אגב שכתוב יד ביד.

אביי למד ממה ששנו אצל חזקיה שכתוב עין תחת עין נפש תחת נפש ולא עין ונפש תחת עין וא"כ יתכן שאם נוציא עינו של המזיק הוא ימות ואין לומר שנאמרו אותו אם נסמא אותו הוא ימות ובמקרה כזה אכן לא נעקור עינו ואם אמדנו שלא יקרה לו כלום ובכ"ז הוא מת אין חסרון בזה שהרי שנינו שאמדוהו למלקות ומת תחת ידו פטור.

רב זביד אמר בשם רבא שמרבים מפצע תחת פצע שמשלם על צער במקום נזק ואם נאמר שעין תחת עין ממש א"כ מדוע ישלם צער כשהוא גם מצטער, ויש לדחות שיש אדם שמצטער פחות ויש מפונק שמצטער יותר וישלם את ההפרש בצער.

רב פפא אמר בשם רבא שמרבים מורפא ירפא שמשלם על ריפוי במקום נזק ואם נאמר עין תחת עין ממש א"כ גם המכה צריך רפואה, אך יש לדחות שיש שבשרו מתרפא מהר ויש שמתרפא לאט יותר ונ"מ שישלם לו את הרפואה שביניהם.

רב אשי למד גזירה שוה תחת תחת משור ששם הכוונה לתשלומין ואין לומר שנלמד תחת תחת מאדם שכתוב נפש תחת נפש והכוונה ממש יש לומר שעדיף ללמוד נזקין מנזקין ולא נזקין ממיטה, אך לכאורה נאמר שעדיף ללמוד אדם מאדם ולא אדם מבהמה, אלא אמר רב אשי שיש ללמוד מתחת אשר עינה וזה נזקי אדם מנזקי אדם.

ר"א אומר עין תחת עין ממש ואין הכוונה כפשוטו שהוא לא חולק על כל התנאים לעיל אלא הכוונה שלא שמים אותו כעבד ומקשה אביי אלא כמו מי נשום אותו הרי לבן חורין אין דמים אלא מבאר רב אשי שלא שמים בניזק אלא במזיק.

חמור אחד קטע ידו של תינוק ובה לפני רב פפא בר שמואל והוא אמר לשלם ד' דברים, אמר רבא והרי שנינו חמשה דברים אמר רב פפא שהוא התכוון חוץ מנזק שאל אביי שהוא חמור שמשלם רק נזק אמר רב פפא שא"כ ישומו לו נזקו, שאלו אותו שיש לשום כעבד אמר רב פפא שאכן ישומו כעבד, אמר אבי תינוק שאינו רוצה לזלול בכנו

לשום כך אמרו לו והרי אתה מפסיד לו אמר האב לכשיגדל אני אפייסנו משלי.

שור אחד לעס ידו של תינוק ואמר רבא שישימו כעבד אמרו לו שאתה אמרת שכל הנישום כעבד לא גובים בבבל אמר רבא שני"מ לכשיתפוס, ורבא לשיטתו שנזקי שור בשור ושור באדם גובים בבבל אך נזקי אדם באדם ואדם בשור לא דנים בבבל, אך לכאורה אין לחלק שהרי כמו שבאדם באדם ובשור לא גובים כי צריך אלוקים והכוונה סמוכים ואין כאן סמוכים, א"כ גם נזקי שור בשור ובאדם לא יגבו **עמוד ב** כי צריך אלוקים אלא ששם עושים בבבל שליחות של דיינים סמוכים כמו הודאות והלואות אך א"כ נעשה שליחות גם בנזקי אדם באדם ובשור, אלא יש לחלק שעושים שליחותם בדבר שבוור לנו השומא ולא בדבר שלא בוור השומא, אך קשה שגם בנזקי שור בשור ובאדם גם לא ידועה השומא ובכ"ז אומרים שנצא לשוק ונראה מה המחיר וא"כ נאמר גם באדם באדם ובשור שנישום מה שעולה בשוק, ועוד שנעשה שליחותם גם בכפל וד' וה' שהם קצובים, אלא יש לומר שבממון עושים שליחותם ולא בקנס, ועוד שרק בדבר שכיח עושים שליחותם ולא בדבר שאינו שכיח, אך קשה שנעשה שליחותם בבושת ופגם שזה מצוי, יש לומר שאכן רב פפא הגבה ד' מאות זוז לבושת, אך למעשה דחו את דברי רב פפא שרב חסדא שלח את זה לר"נ ור"נ אמר חסדא חסדא האם אתה מגבה קנס בבבל, אלא יש לומר שעושים שליחות של מומחים בדבר שהוא שכיח ויש בו חסרון כיס ולא בדבר שאין בו חסרון כיס אך שהוא שכיח, או בדבר שאינו שכיח ויש בו חסרון כיס, ואדם באדם אף שיש בו חסרון כיס כיוון שאינו שכיח לא עושים שליחותם ובושת אף שהוא שכיח כיוון שאין בו חסרון כיס לא עושים שליחותם, אך קשה שלפי"ז מדוע שור בשור גובים והרי רבא אמר ששור שהזיק לא גובים בבבל ולא מדובר בהזיק אדם כי מה החידוש בשור הרי גם אדם שהזיק אדם לא גובים אלא מדובר שהזיק שור וכתוב שלא גובים, ויש לומר שבתם לא גובים אך במועד גובים, אך קשה שרבא אמר שאין מועד בבבל, יש לומר שמדובר שיעדוהו בא"י ובא בבבל אך לכאורה זה דבר שאינו שכיח ולא עושים שליחותם, ויש לומר שבאו חכמים מא"י ויעדוהו אך קשה שזה לא שכיח, אלא יש לומר שרבא דיבר על שן ורגל שהם מועדים מתחילתם ולכן גובים בבבל.

רבא אומר שמשנתנו שמשלם צער שלא במקום נזק כדעת בן עזאי ששינוי בברייתא שלרבי כויה נאמרה תחילה ובן עזאי סובר חבורה נאמרה תחילה, ולכאורה נחלקו שרבי סובר שבכויה אין חבורה והתורה כתבה חבורה לגלות על כויה שהיא עם חבורה, ובן עזאי סובר שבסתם כויה יש חבורה והתורה הסמיכה לו חבורה לגלות שהכויה היא בלי חבורה, ורב פפא דוחה שיש לומר להפך שרבי סובר כויה נאמרה תחילה שיש רב חבורה והתורה כתבה חבורה לגלות שבכויה אין חבורה ובן עזאי סובר חבורה נאמרה תחילה שסתם כויה אין בה חבורה וכתבה התורה חבורה לגלות שגם בכויה יש חבורה, ונאמרה תחלה הכוונה לעיקר הדרשא, ועוד יש לומר שלכו"ע כויה הכוונה עם חבורה או בלי חבורה,

דף פה ונחלקו אם יש לדרוש כלל ופרט המרוחקים זה מזה בכלל ופרט שלרבי לא דנים ולכן בכויה מדובר גם לא כעין הפרט אף ללא חבורה, ולכן עזאי דנים בכלל ופרט ולכן רק כשיש חבורה ולרבי מה שכתבה התורה חבורה הוא לומר שמשלם דמים יתירים.

אביי של שמואל מבאר איך שמים צער במקום נזק שאומדים כמה אדם רוצה לקטוע לו ידו, אך קשה שבמקרה כזה יש את כל הה' דברים ועוד קשה וכי מדובר בשוטים שמעוניינים בכך, אלא הכוונה כמה אדם רוצה לקטוע ידו הקטועה, אך יש לדחות שאין בזה רק צער אלא גם בושת שלוקחים מפשרו לכלבים אלא הכוונה שאומדים כמה אדם רוצה ליטול לקטוע ידו שמוכתב למלכות בין סם לסייף, אך קשה שזה נקרא לקחת ולא ליטול ורב הונא בר רב יהושע מבאר שמים ליטול מזה לזה מה שנתן זה.

אם עלו בו צמחים מחמת המכה ונסתרה המכה משלם לו דמי רפואתו ודמי שבתו ואם עלו של מחמת המכה פטור מדמי שבת ורפואה, ור' יהודה אומר שגם בעלו מחמת המכה חייב לרפואתו אך לא חייב לו דמי שבתו, וחכמים אומרים שכתוב שבת וריפוי ומי שחייב בשבת חייב בריפוי ומי שלא חייב בשבת לא חייב בריפוי, ואמר רבה שתלמידי רב ביארו שנחלקו אם המכה נתנה לאגד שלרבנן היא נתנה לאגד ולר' יהודה היא לא נתנה לאגד ולכן בריפוי שהתורה שנתה בו משלם אך שבת שהתורה לא שנתה לא ישלם, ורבה אמר להם שאם אין רשות לאגוד את המכה לא ישלם גם ריפוי, אלא לכו"ע המכה נתנה לאגד אך לא לאגוד הרבה שר' יהודה סובר שכיון שהמכה לא נתנה לאגדה הרבה חייב רק על ריפוי ולא על שבת, ורבנן סוברים שכיון שהתורה רבתה ריפוי יש לרבות שבת שהוקש לריפוי ור' יהודה סובר שהתורה מיעטה רק ולרבנן ממעטים מרק כשזה לא מחמת המכה

ורבנן בסיפא שאמרו שרק מי שחייב בשבת חייב בריפוי והתורה שנתה ריפוי כדברי התנא שאצל ר' ישמעאל שלומדים מורפא ירפא שניתן רשות לרופא לרפאות.

שנו בברייתא שאם עלו צמחים מחמת המכה ונסתרה המכה חייב לרפאותו וחייב לתת לו דמי שבתו שכתוב רק שבתו יתן ורפא ירפא ואין לומר שגם לא מחמת המכה שכתוב רק ור' יוסי בר' יהודה למד מרק שגם מחמת המכה פטור, יש אומרים אף מחמת המכה פטור לגמרי כרבנן האחרונים, ויש אומרים שאף מחמת המכה פטור משבת וחייב בריפוי כדעת אביו.

לכאורה שלא מחמת המכה לא צריך פסוק שפטור, יש לומר שבשלא מחמת המכה מדובר כמו ששינוי שאם עבר על דברי הרופא ואכל דבש או מיני מתיקה שהם קשים למכה ומכתו העלתה גרונתו יכול יהיה חייב, קמ"ל רק וגרונתו ביאר אביו שהוא כשר מת ורפואתו אהל שעוה ושרף של חביות יין, ואם אומר המזיק אני ארפא אותך יכול לומר לו דומה אתה עלי כאריה אורב, ואם אומר המזיק אביא לך רופא שמרפא חנם אומר הניזק המרפא בחנם שוה חנם ואם אומר המזיק אביא לך רופא מרחוק אומר הניזק אותו רופא יעזור עיני שלא אכפת לו ממני, ואם אומר הנזק שלם לי הרפואה וארפא עצמי אומר המזיק אתה תפשע בעצמך ותקח ממני יותר ואם אומר הניזק קוף לי אומר המזיק כ"ש שתפשע בעצמך ויקראו לי שור המזיק.

כל הדי' דברים משלמים במקום נזק, רב זביד אמר בשם רבא שלומדים מפצע תחת פצע שמשלם על צער במקום נזק **עמוד ב** ואמנם למדו משם לרבות שוגג כמזיד ואונס כרצון, אך היה ניתן לכתוב פצע בפצע וכתוב תחת פצע ללמד שמשלם במקום נזק.

רב פפא אמר בשם רבא שלומדים מורפא ירפא שמשלם על ריפוי במקום נזק ואמנם למדו משם כדברי התנא שאצל ר' ישמעאל שניתן רשות לרופא לרפאות יש לומר שהיה ניתן לכתוב ורופא ירפא וכתוב רפא ללמד שמשלם על ריפוי במקום נזק, ואמנם לעיל למדנו מזה שצריך לשנות פסוק בריפוי אך יש לומר שניתן לכתוב או רפא רפא או ירפא ירפא וכתוב ורפא ירפא ללמד גם שמשלם על רפואה במקום נזק, ואמנם מצאנו צער במקום נזק כדלעיל שכואו בשפוד או במסמר אך לא עושה חבורה כגון על צפרניו, וריפוי שייך כשהיה כואב לו משהו והביא לו סם חריף שהלביץ בשרו והיה צריך לתת לו סם נוסף להחזיר צבעו לקדמותו ושבת היינו שסגר אותו בחדר ובטלו ממלאכתו ובושת היינו שירק בפניו.

שנו בברייתא ששמים שבת כאילו הוא שומר קישואים ואין לומר שלקתה מדת הדין שכשיתרפא הוא לא יקח שכר של שומר קישואים אלא ידלה או שיעשה שליחיות יש לומר שלא לקתה מדת הדין כיוון שכבר נתן לו דמי ידו ורגלו.

רבא אומר שאם קטע ידו נותן לו דמי ידו ושבת כאילו הוא שומר קישואים ואם קטע רגלו נותן לו דמי רגלו ושבת כאילו הוא שומר הפתח סימא עינו נותן לו דמי עינו ושבת כאילו הוא טוחף בריחיים ואם חירשו נותן לו דמי כולו, ורבא מסתפק אם קטע ידו ולא אמדוהו או שבר רגלו ולא אמדוהו סימא עינו ולא אמדוהו ובסוף חירשו האם כיוון שלא אמדוהו עד עכשיו יעשו אומד אחד ויתן לו דמי כולו, או שאומדים כל נזק שעשה לו בנפרד ויתן לו את הצער והבושת של כל חלק שעשה לו ופשוט שדמי נזק רפוי ושבת של כל אחד לא יתן לא שהרי נותן לו דמי כולו וכאילו הרגו, אך יש לו צער ובושת בנפרד ואם נאמר שכיוון שלא אמדוהו יעשו אומד אחד יש להסתפק במקרה שאמדוהו שכיוון שכבר אמדוהו שישלם, או שנאמר שכיוון שלא שילם ישלם עכשיו דמי כולו ונשאר בתיקו.

רבה מסתפק בשבת שפוחתו בדמים כגון שהכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור האם כיוון שסופה לחזור לא יתן לו כלום או שכרגע הוא הפחיתו מדמיו, ויש להביא ראיה מברייתא שאם חבל באביו ואמו ללא חבורה או שחבל בחבירו ביוה"כ,

דף פו חייב בכל החמשה דברים, ולכאורה לא עשה חבורה הכוונה שהכה על ידו וצמתה וסופה לחזור וכתוב שחייב, ויש לדחות שמדובר שחרשו לא חבורה, אך קשה שרבה אמר שמי שחרש את אביו חייב מיתה שאם אפשר שלא נפל באונס טיפת דם, אלא מדובר שגילחו אך יש לדחות ששערו גדל ואכן זה הספק שיש לו שבת זמנית, אך יש לומר שסכו סם שלא גדל שערו ויש לו צער מהפצעים שמכאיבים לו והוא צריך רפואה, ושבת שהוא רוקד בחנויות שצריך לעשות תנועות בראשו והוא לא עושה בגלל פצעיו, ובושת אין בושת גדולה מזו, ומה שרבה הסתפק פשוט לאביו לצד אחד ולרבא לצד אחר שנחלקו בהכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור שלאביו נותן לו שבת קטנה ושבת גדולה דהיינו נזק ולרבא נתן לו רק שבת של כל יום,

מי שקטע יד עבד עברי של חבירו לאביו נותן שבת גדולה לעבד ושבת קטנה לאדון ולרבא הכל ניתן לעבד והוא יקח בהם קרקע והאדון יאכל פירות.

במקרה שהעבד פיחת אצל עצמו אך לא פיחת אצל האדון כגון שחתך את ראש אזנו או נחירו הכל לעצמו ואם פיחת רק אצל רבו זה תלוי במחלוקת אביי ורבא.

משנתנינו שבושת לפי המביש והמתבייש זה כדעת ר"ש ששינוי שלר"מ שמים את כולם כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב ור' יהודה סובר שהגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ור"ש אומר שעשירים רואים כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהן ואילו עניים כפחותים שבהן, ומשנתנינו לא כר"מ שלדעתו כולם שוים בבושת ולא כר' יהודה שלדעתו אין לסומא בושת ובמשנתנינו כתוב שהמביש את הסומא חייב וא"כ המשנה כר"ש, ויש לומר שמשנתנינו גם כר' יהודה והוא אמר שאין לסומא בושת לקחת ממנו אך ודאי יקבל בושת אך יש לדייק ממה שכתוב בסיפא שהמביש את הישן חייב וישן שביש פטור ולא כתוב שסומא שביש פטור אלא משמע שסומא חייב כשביש ולא כר' יהודה וא"כ משנתנינו כר"ש.

הברייתא שאומרת שאם התכוון לבייש קטן ובייש גדול נותן לגדול דמי בשתו של קטן אם התכוון לבייש עבד ובייש בן חורין נותן לו דמי שבתו של עבד ולכאורה קטן וגדול מדובר קטן בנכסים וגדול בנכסים וא"כ זה לא כר"מ שלדעתו אין הבדל בתשלומי בושת, ולא כר' יהודה שאומר שאין לעבדים בושת, ולא כר"ש שסובר שאם התכוון לבייש את זה ובייש את זה פטור כמו שברוצח שהתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור שכתוב וארב לו וקם עליו עד שיתכוון לו וכך כתוב בבושת ושלחה ידה והחזיקה במבושיו עד שתתכוון לו, ויש לומר שהברייתא כר' יהודה ומה שהוא אמר שאין לעבדים בושת הכוונה לתת להם אך ודאי ניתן לשום בהם, ועוד י"ל שהברייתא כר"מ ואין הכוונה קטן וגדול בנכסים אלא קטן ממש וגדול ממש, אך לכאורה מה שייך בושת בקטן יש לומר כדברי רב פפא שיש בו שיעור שמביישים אותו והוא מתבייש,

עמוד ב משנה מי שבייש את הערום או את הסומא או את הישן חייב וישן שבייש פטור, אם נפל מגג והזיק ובייש חייב על הנזק אך פטור על הבושת שצריך שיתכוון. **גמרא** שנו בברייתא שאם בייש ערום חייב ואינו דומה המבייש ערום למבייש לבוש ואם בייש בבית המרחץ חייב אך לא דומה הבושה שם לבושה בשוק, לכאורה מה שייך לבייש ערום רב פפא ביאר שבאה רוח וכרכה אותו בבגדו והוא בא והוריד יותר את בגדיו, ולכאורה לא שייך בושה בבית המרחץ רב פפא ביאר שביישו על גב הנהר.

ר' אבא בר ממל מסתפק מה הדין אם ביש ישן ומת, ורב זביד מבאר את הספק מהו החיוב בבושת שהאדם יתבייש ממש וכיון שמת מתוך שינה א"כ הוא לא התבייש, או שחיוב הבושה הוא הזלזול באדם זה וכיון שהוא מת מתוך שנתו היה כאן זלזול, ולכאורה יש להביא ראיה מדברי ר"מ שלחרש קטן יש בושת ולשוטה אין בושת ואם בושת הוא זלזול מובן שלקטן יש בושת אך אם זה בושה ממש מה שייך שקטן יתבייש אך לכאורה גם בשוטה יש זלזול אך יש לומר שמה שהוא שוטה אין זלזול גדול מזה אך יש לומר כדברי רב פפא שמדובר באופן שמכלימים אותו והוא נכלם, רב פפא מבאר את הספק במבייש ישן ומת האם החיוב משום הבושה שלו ולא היה כאן בושה או משום הבושה של בני המשפחה והרי היה כאן בושה, ולכאורה יש להוכיח מדברי ר"מ שלקטן יש בושת ולשוטה לא, ולכאורה מה שייך בושת לקטן אלא הכוונה לבושה של המשפחה, אך לפי זה גם בשוטה יש בושת למשפחה, ויש לומר שמה שהוא שוטה אין בושה גדולה מזו, ורב פפא מבאר שמדובר בקטן שמכלימים אותו והוא נכלם וכן מוכח בדברי רבי שלחרש יש בושת ולשוטה לא, ולקטן לעתים יש בושת ולעתים לא והיינו כשהוא נכלם ומכלימים אותו יש בושת ואם לא אין בושת.

המשנה שאומרת שמבייש סומא חייב לא כר' יהודה שאומר שאין בושת לסומא וכן פטר ר' יהודה סומא מגלות ומלקות ומיתת ב"ד שהוא למד בושת בגזירה שוה ענין ענין מעדים זוממים כמו שאצלם חייבים רק שאינם סומים כך בכל דבר, ובגלות פטר ר' יהודה מהפסוק בלא ראות ור"מ למד משם לרבות סומא וטעמו של ר' יהודה שכתוב ואשר יבא את רעהו ביער אפילו סומא וכתוב בלא ראות והוא ריבוי אחר רבוי למעט, ור"מ סובר שכתוב בלא ראות למעט וכתוב בבלי דעת למעט ומיעוט אחר מיעוט בא לרבות ור' יהודה סובר שבבלי דעת בא למעט מתכוון, חייבי מיתות ב"ד לומדים רוצח רוצח מחייבי גלות, חייבי מלקות לומדים גזירה רשע רשע מחייבי מיתות ב"ד.